

CULTUURHISTORISCHE ANALYSE

GOEJANVERWELLEDIJK 56 – 62 GOUDA

Bureau *Helsdingen* MONUMENTEN
BOERDERIJEN
BOUWHISTORIE

Cultuurhistorische analyse

Goejanverwelledijk 56-62

2807 CC Gouda

Colofon

Opdrachtgever:

Ing. Paul van Bergen
Fa. J. C. van Kessel
Tielerweg 19
4191 NE Geldermalsen

Uitgevoerd door:

Bureau Helsdingen te Vianen
Helsdingse Voorweg 2
4133 ND Vianen
advies@bureauhelsdingen.nl
www.bureauhelsdingen.nl
tel. 0347-370651

Bureau Helsdingen is een onderzoeks- en adviesbureau op het gebied van Monumenten en Bouwhistorie.

Tekst en samenstelling:

Robert den Hartog de Wilde BSc MA
Ing. P.T. den Hertog

Status: 2^e Concept
Datum: 25 maart 2022

INHOUDSOPGAVE

1	SAMENVATTING	4
2	PROJECTGEGEVENS	6
3	HUIDIGE CONTEXT	7
4	GESCHIEDENIS VAN DE LOCATIE	15
5	WAARDERING VAN DE AANWEZIGE ELEMENTEN	25
6	BRONNEN	28

1 SAMENVATTING

Aanleiding

In deze cultuurhistorische analyse wordt de cultuurhistorische waarde van het perceel Goejanvervelledijk 56-62 te Gouda beschreven en gewaardeerd. Aanleiding voor dit rapport is het plan “Analyse landschappelijke inpassing bedrijfsterrein te Gouda d.d. 8 juli 2021,” waar een cultuurhistorische analyse aan ontbreekt. Het projectteam bestaande uit Lagendijk tuin- en landschapsarchitecten, architectenbureau Alphaplan en ing. Paul van Bergen van de firma J. C. van Kessel heeft dit plan met de gemeente besproken en er is door de gemeente geconcludeerd dat als onderbouwing voor de planvorming een cultuurhistorische analyse nodig is.

Een dergelijke cultuurhistorische analyse dient inzicht te geven in de aanwezige cultuurhistorische waarden. De cultuurhistorische analyse is nodig indien binnen gebieden die zijn aangegeven op de kaart ‘Cultuurhistorische analyse’ (de ‘gele vlekkenkaart’) of bij historische wegenlinten of waterlinten ruimtelijke ontwikkelingen zijn voorzien die afwijken van het bestemmingsplan.

Leeswijzer

Dit rapport is als volgt opgebouwd. Na de projectgegevens wordt in hoofdstuk drie de huidige ruimtelijke context beschreven en een analyse van de ruimtelijke structuren geboden. Het biedt de middelen om historische ontwikkelingen te duiden en toekomstige ontwikkelingen vorm te geven. In hoofdstuk vier schetsen wij het beeld van de ontstaansgeschiedenis van de locatie. We doen dit allereerst vanuit een brede historisch geografische scope om vervolgens op het onderzoeksgebied in te zoomen. Deze geschiedenis maakt de verschijningsvorm en de locatie van het onderzoeksgebied inzichtelijk. In het vijfde en laatste hoofdstuk worden de verschillende elementen gewaardeerd. Voor deze waardering baseren wij ons enerzijds op de historisch geografische elementen van lijnen, punten en vlakken in het landschap en op de richtlijnen voor het bouwhistorisch onderzoek van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed anderzijds.¹

Samenvatting

De vorming van de stad Gouda en de ontginningen van het omliggende landschap vinden plaats tussen de elfde en de dertiende eeuw. De eerste vermelding van Gouda is teruggevonden in een oorkonde uit 1139. De ontginningen ten oosten van Gouda dateren uit de elfde eeuw.

De stad Gouda is vanaf begin dertiende eeuw uitgegroeid tot een belangrijke handelsstad en een knooppunt voor de scheepvaart tussen Noord-Duitsland en Vlaanderen. Het onderzoeksgebied ligt geklemd tussen de Hollandsche IJssel en de Goejanvervelledijk, ten zuiden van de Willens Polder, één van de ontginningen ten oosten van Gouda. Het onderzoeksgebied ligt op het punt waar de dijk en de oever samenkomen. Na de ontginning van dit gebied is de bewoning en bebouwing maar mondjesmaat op gang gekomen. Dit vond voornamelijk binnendijs plaats en dan met name langs de Tiendweg, een oude verbindingsweg met de markt van Gouda. Pas tegen het eind van de 19^e eeuw zien we bebouwing buitendijs langs de IJsseloever. Op die wijze kan de industriële ontwikkeling van het onderzoeksgebied en de ontplooiing van de firma Van Ooijen ter plaatse gezien worden als feitelijk de laatste ontwikkeling binnen het cultuurhistorisch landschap vóór de aanleg van de wijk Goverwelle. Het onderzoeksgebied bevindt zich op het snijvlak van de historische en moderne ruimtelijke ontwikkelingen en op het snijvlak van het stedelijk en agrarisch landschap.

Voor de beoordeling van het onderzoeksgebied hebben wij gebruikgemaakt van de classificatie opgesteld door de RCE voor bouwhistorisch onderzoek; de hoge waardering zijnde de hoogste

¹ *Richtlijnen voor bouwhistorisch onderzoek*, gezamenlijke uitgave van o.a. de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, de Stichting Bouwhistorie en de Rijksgebouwendienst (Den Haag, 2009). Te raadplegen via: <http://cultureelerfgoed.nl/publicaties/richtlijnen-bouwhistorisch-onderzoek>.

kwalificatie, de positieve waardering als tweede classificatie en de derde classificatie de indifferente waardering. Een hoge cultuurhistorische waarde behelst beschermenswaardigheid. Een positieve cultuurhistorische waarde onderkent cultuurhistorische waarde maar er is geen sprake van beschermenswaardigheid per se. De indifferente cultuurhistorische waarde sluit cultuurhistorische waarde niet per se uit maar deze is hoe dan ook beperkt.

Wij hebben de Goejanverwelledijk, de zomerdijk en het jaagpad langs de IJsseloever een hoge cultuurhistorische waardering toegekend. Aan het vlak tussen de dijk en de oever, het kunstmatig verhoogde maaiveld op het bedrijfsterrein alsmede het pand Goejanverwelledijk 56 – 58 is een positieve cultuurhistorische waarde toegekend. De andere gebouwen en elementen hebben wij als indifferent gewaardeerd.

Aanbevelingen

Gezien de hoge archeologische verwachtingswaarde die zowel de provincie maar vooral de gemeente dit gebied toekent, is het belangrijk om archeologie mee te nemen in de beoordeling van de omgevingsvergunning. Hierbij dient in ogenschouw te worden genomen dat het maaiveld ter plaatse kunstmatig is verhoogd.

Alle ingrepen en wijzigingen die de hoogteverschillen tussen de winterdijk, de zomerdijk en de stroomrug langs de oever benadrukken, achten wij uit cultuurhistorisch oogpunt positief. Zo ook alle ingrepen die de zichtlijnen verbeteren, die op hun buurt ook weer de hoogteverschillen zullen benadrukken achten wij positief.

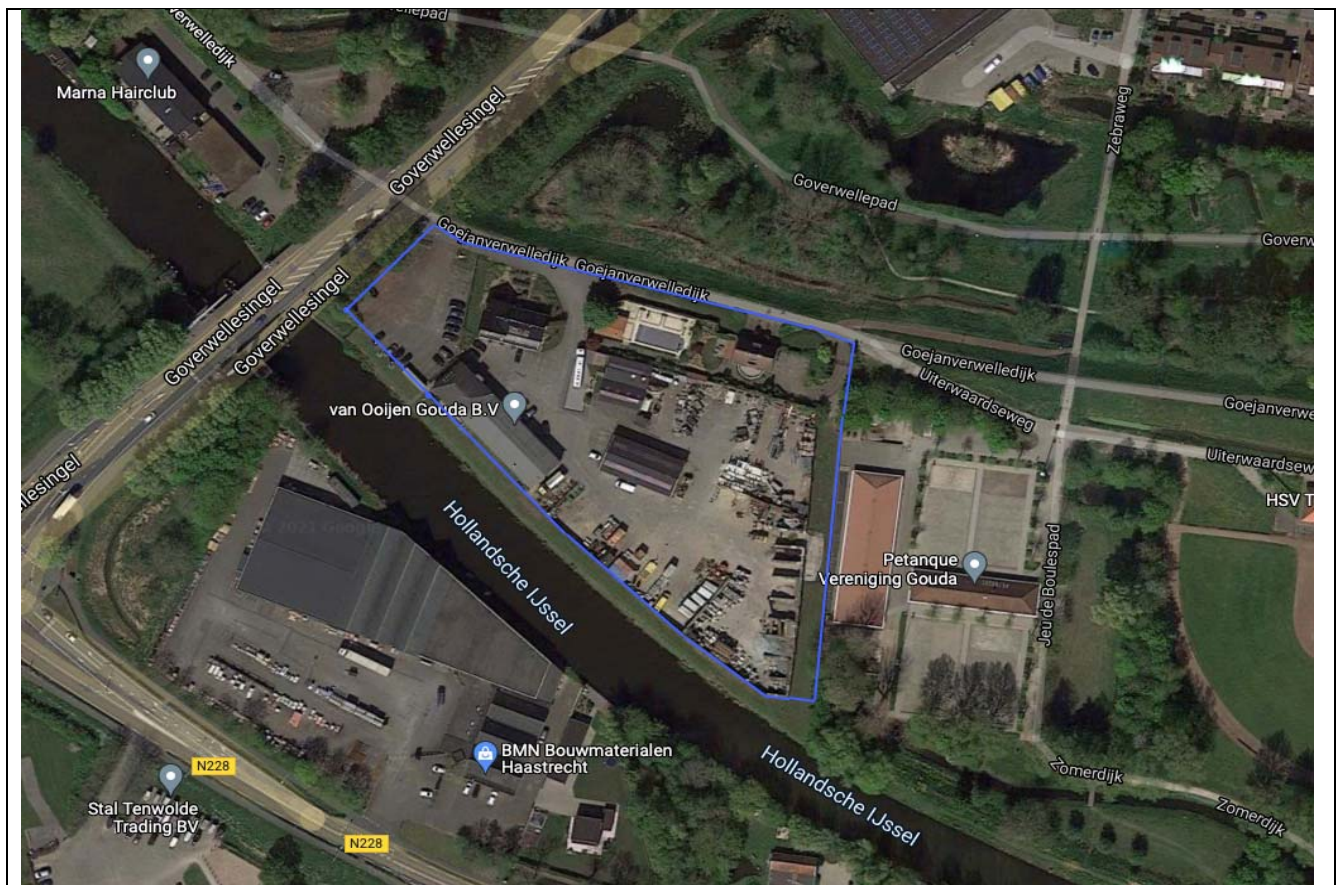
2 PROJECTGEGEVENS

Opdrachtgever : Ing. Paul van Bergen namens Fa. J. C. van Kessel
Eigenaar : Firma Van Ooijen Gouda b.v.
Goejanvervelledijk 60
2807 CC Gouda

Objectgegevens

Adres : Goejanvervelledijk 58 – 62
Gemeente : Gouda
Kadastraal adres : GDA01_K_5889
Ligging : Buitengebied langs de IJssel
Status : In gebruik, geen monumentenstatus
Oorspronkelijke bestemming : Woon- en industrie functie
Huidige bestemming : Woon- en industrie functie
Bouwjaar : 1962 / 1983
Bouwstijl : Verschillend

Actuele kaartgegevens/ situering

*Het bedrijfsterrein van de firma van Ooijen, Goejanvervelledijk 56 – 62 te Gouda.
Bron: Google Maps, bewerkt door Bureau Helsdingen.*

3 HUIDIGE CONTEXT

3.1 *Structuur*

Structuur van de omgeving

De structuur van de omgeving wordt bepaald door de Hollandsche IJssel welke is ingekaderd door een noordelijke en een zuidelijke dijk. De afstand tussen beide dijken is tamelijk regelmatig en de rivier meandert zich een weg tussen de beide dijken. De breedte van de uiterwaard tussen rivier en dijk verschilt plaatselijk sterk. Daar waar de uiterwaarde aan de ene zijde breed is, is deze aan de andere zijde smal.

De uiterwaard ten oosten van het onderzoeksgebied tot aan de bebouwde kom van Haastrecht aan de noordelijke oever van de Hollandsche IJssel is een overwegend brede, open en groene strook. Westelijk, vanaf de Goverwellebrug tot het sluiscomplex Waaiersluis is weinig terug te zien van een uiterwaard en een zomerdijk ontbreekt. De smalle strook tussen de Goejanverwelledijk en de Hollandsche IJssel wordt vooral gekenmerkt door bebouwing, afwisselend van industrieel/economisch karakter en woonfuncties.

Tussen de wijk Goverwelle en de Goejanverwelledijk bevindt zich nog een groene parkstrook. In de uiterwaard ten zuiden van de Goejanverwelledijk bevindt zich een groenstrook tot aan de Hollandsche IJssel. Deze groenstrook heeft een overwegend recreatief en sportief karakter. Direct aan oostelijke zijde van het onderzoeksgebied bevindt zich de Goudse Petanque Vereniging en de sportvelden van respectievelijk een honkbal-, rugby, en beachvolleybalvereniging.

De Goverwellesingel ontsluit het onderzoeksgebied en vormt de verbinding tussen stedelijk en ruraal landschap. De Goverwellebrug is in dit geval een fysieke brug tussen het stedelijk landschap van Gouda en het buitengebied van de Krimpenerwaard. Deze brug vormt een onderdeel van de stedelijke ontwikkeling van Gouda behorende bij de aanleg van de wijk Goverwelle in de jaren '80 en '90 van de 20ste eeuw. Dit maakt deze noord-zuid verbinding van de Goverwellesingel tussen het stedelijk landschap van Gouda en het buitengebied van de Krimpenerwaard een moderne ruimtelijke ontsluiting. Voorheen was de richting van verplaatsingen alleen oost-westelijk, over het water en de dijken.

Structuur van het onderzoeksgebied

Het complex 'Van Ooijen' ligt in de uiterwaard tussen de stroomrug en de zomerdijk van de Hollandsche-IJssel aan de zuidzijde en de Goejanverwelledijk (winterdijk) aan de noordzijde. Aan westelijke zijde grenst het complex aan de Goverwellesingel en aan oostelijke zijde tegen het complex van de Petanque Vereniging Gouda. Het onderzoeksgebied ligt op het punt waar de zomerdijk en de winterdijk in een punt samenkomen bij de Goverwellebrug. Hiermee vormt het onderzoeksgebied de kop van de uiterwaard die zich uitstrekt tussen de Goverwellebrug tot aan Haastrecht.

De percelering van het onderzoeksgebied in kwestie is korrelig, het onderzoeksgebied telt in totaal 9 kadastrale percelen.

Het onderzoeksgebied ligt op het snijvlak van de bebouwde kom en het buitengebied.

Aan de kop van deze structuur bevindt zich het onderzoeksgebied, zoals gesteld op het snijvlak tussen het stedelijk landschap van Gouda, de wijk Goverwelle en het landelijk gebied van de Krimpenerwaard.

Structuur en functies van de omgeving. Donkergroen: agrarisch; Middengroen: park; Lichtgroen: sportterrein. Geel: wonen. Paars: bedrijventerrein.
Bron: www.topotijdreis.nl, bewerkt door Bureau Helsdingen

3.2 Bebouwing

Bebouwing in de omgeving

Het onderzoeksgebied bevindt zich aan de zuidzijde van de wijk Goverwelle. Een wijk aangelegd in de jaren '80 en '90 van de 20ste eeuw. De bebouwing in de directe omgeving van het onderzoeksgebied is overwegend contemporair.

Ten noorden van het onderzoeksgebied en ten noorden van de Goejanverwelledijk ligt een parkstrook evenwijdig aan de dijk. Hierin bevinden zich in het oosten, op de hoek met de Voorwillenseweg een cluster van enkele vrijstaande woningen met een of twee bouwlagen met kap. Eén pand is van recente datum en twee dateren uit de periode 1920 – 1930. Deze woningen liggen op geruime afstand van het onderzoeksgebied en zijn georiënteerd op de Voorwillenseweg en niet op de dijk. Aan de noordzijde van de parkstrook bevindt zich een groot en modern sportcomplex de Zebra geheten, gebouwd in 1991. Dit gebouw heeft geen ruimtelijke relatie met de Goejanverwelledijk. Ten noordwesten van de brug loopt de Goejanverwelledijk door richting Gouda. Ook hier is aan de noordoostzijde een parkstrook aanwezig en hierin is de wiel van de dijkdoorbraak opgenomen. De smalle strook tussen de dijk en de IJssel is bebouwd met een reeks eigentijdse gebouwen evenwijdig aan het water en aan de dijk. Dit betreft de Marna Hairclub in een pand uit 1989. Dit pand bestaat uit een éénlaags deel onder een plat dak en tweelaags deel onder een flauw zadeldak. Ten westen daarvan zijn recent vrijstaande woonhuizen opgetrokken. Deze noordelijke oever en de smalle stroomrug tussen de Goverwellebrug en de Waaiersluis biedt ruimte aan overwegend moderne bouwwerken, meer naar het westen afgewisseld met wat historische gebouwen (woningen)

uit voornamelijk de eerste helft van de 20ste eeuw. Deze panden vormen een smalle bebouwingsstrook.

Direct ten oosten van het onderzoeksgebied, in de uiterwaard tussen de IJssel en de Goejanverwelledijk liggen sportterreinen. Direct aansluitend is de Petanque Vereniging Gouda gehuisvest in een pand uit 1992. Dit zijn twee panden van elk één bouwlaag en een schilddak. Eén pand staat haaks op de dijk en het andere pand staat evenwijdig aan de dijk, maar op enige afstand.

Oostelijk daarvan de gebouwen van een softbalvereniging, volleybalvereniging en een rugbyvereniging. Dit zijn éénlaags gebouwen aan de teen van de dijk met schilddaken. De gebouwen liggen op geruime afstand van elkaar en er is geen sprake van clustervorming.

Ten zuiden van de IJssel wordt de zuidelijke IJsseldijk gevormd door de provinciale weg N228 tussen Haastrecht en Gouda.

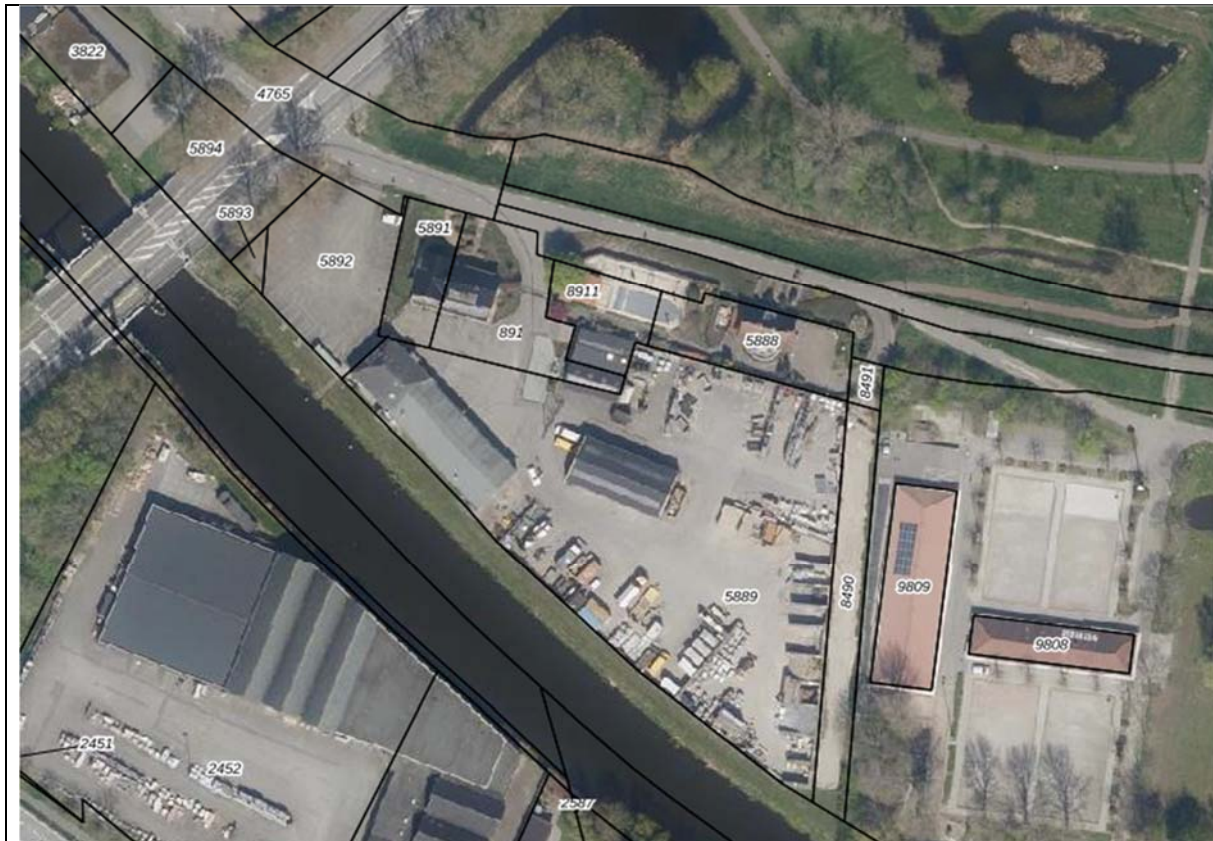
De strook tussen de weg/ dijk en de IJssel wordt naar het westen toe geleidelijk aan breder. In het oosten is de strook bebouwd met woningen, voornamelijk éénlaag met kap en – vanwege de ondiepe percelen - de nok evenwijdig aan de weg. Daar waar de percelen dieper worden staan de woningen soms met de nok haaks op de weg of hebben een samengestelde kapvorm. Direct ten oosten van de brug staan de hallen van een bouwmaterialenhandel, omgeven door een groot en verhard parkeerterrein. Ten westen van de brug heeft de uiterwaard ten zuiden-westen van de IJssel een open en agrarisch karakter. Ten zuiden van de provinciale weg begint de strokenverkaveling met de agrarische bebouwing.

Door de groenstroken zijn er weinig zichtlijnen en weinig zicht op de IJssel. Het landschap kan het best beleefd worden vanaf de Goverwellebrug over de IJssel.

De nokrichtingen en de oriëntatie van de belangrijkste bebouwing in de omgeving. Panden met een duidelijke nokrichting zijn aangegeven als rode lijnen. Panden met een plat vlak zijn aangegeven met een kader.

Bron: www.topotijdreis.nl, bewerkt door Bureau Helsdingen.

Kadastrale percelen en bebouwing van het plangebied.

Bron: www.kadastralekaart.com

Bebouwing binnen het onderzoeksgebied

Het complex bestaat uit verschillende bedrijfspanden en woningen. Zoals gebruikelijk, ook vanuit historisch oogpunt is de woonfunctie georiënteerd op de winterdijk / Goejanvervelledijk, zij het buitendijks.

De bedrijfsfunctie is georiënteerd richting het water in de vorm van enkele langgerekte gebouwen met de nok evenwijdig aan de rivier. Het grootste bedrijfspand van Van Ooijen bestaat uit een groot pand op rechthoekige plattegrond met nokrichting evenwijdig aan de waterloop van de Hollandsche IJssel. Hierin is een kantoor gevestigd alsmede een wagenwerkplaats. Verder zijn er op het middenterrein nog twee werkruimten aanwezig.

Aan de Goejanvervelledijk zijn twee woningen gevestigd die inmiddels deels een bedrijfsfunctie hebben. De woningen aan de Goejanvervelledijk zijn gebouwd in respectievelijk 1962 en 1993. De bedrijfspanden stammen uit respectievelijk 1983 en 1995.

Aan de westzijde ligt een parkeerterrein. Het bedrijfsterrein is rondom omkaderd met voornamelijk metalen Heras hekwerken. Het terrein is geheel verhard.

De bebouwingsstructuur van het bedrijfsterrein van Van Ooijen kent geen overeenkomsten met de structuur of de korrelgrootte in de omgeving, noch met de reeks woningen aan de andere zijde van de Goverwellebrug, noch met de open structuur van de bebouwing van de sportvelden.

3.3 Zichtlijnen

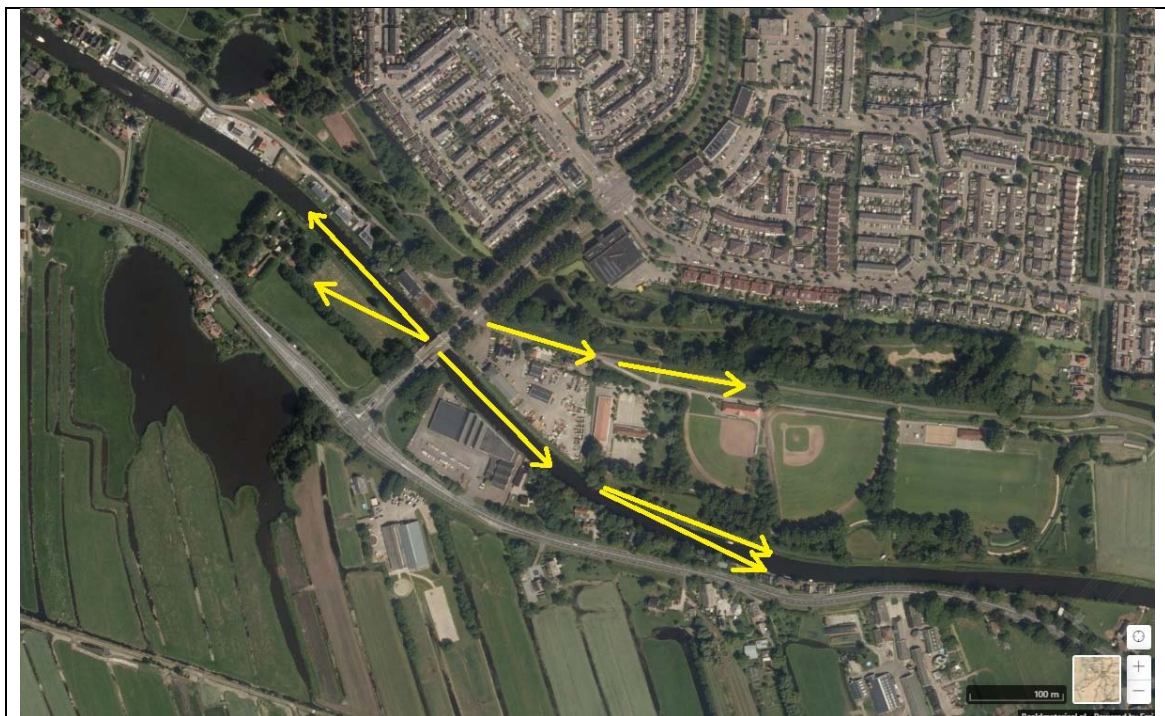
De zichtlijnen zijn op en rond dit punt van de Goejanvervelledijk beperkt. In feite is er alleen enige doorkijk over de Goejanvervelledijk naar het oosten tot het punt waar de dijk afbuigt. Omdat de oriëntatie van de Goejanvervelledijk aan westelijke zijde van de Goverwellesingel afwijkt van de

oriëntatie van de dijk langs het onderzoeksgebied is de doorkijk over het westelijk deel van de dijk pas zichtbaar vanaf de overzijde van de singel.

Vanaf de zomerdijk ten zuiden van de sportterreinen is er een relatie met de Hollandsche IJssel. De zomerdijk loopt ter hoogte van Van Ooijen door, maar is daar niet toegankelijk.

Het zicht op de Krimpenerwaard is over grote delen van de Goejanvervelledijk aan het zicht ontnomen door boomrijen aan weerszijden van de Hollandsche IJssel. Direct tegenover het onderzoeksgebied, aan de andere oever van de Hollandsche IJssel wordt het zicht op de Krimpenerwaard ontnomen door een relatief groot bedrijfspand van de firma BMN Bouwmaterialen.

De hoogteverschillen op en rond het historische dijklandschap zijn overwegend goed zichtbaar, al dient vermeld te worden dat het bedrijfsterrein van de firma Van Ooijen tussen de zomerdijk en de Goejanvervelledijk is opgehoogd tot vrijwel de hoogte van de zomerdijk, waarschijnlijk om het oppervlak te vergroten. Desalniettemin is het in de huidige vorm nog goed zichtbaar dat de bedrijfsfunctie lager gelegen en op het water georiënteerd is en de woonfunctie hoger is gelegen aan de Goejanvervelledijk. De hoogte van de Goejanvervelledijk is het best beleefbaar vanaf de lagergelegen parkstrook ten noorden van de dijk. Dit vanwege het eeuwenoude proces van inklinking (verzakking) van het polderlandschap. Dit biedt een bijzondere zichtlijn op de woningen aan de zuidzijde van de Goejanvervelledijk, waarvan de daken zichtbaar zijn vanuit het park.

De zichtlijnen in de omgeving van de onderzoek locatie

Bron: www.topotijdreis.nl, bewerkt door Bureau Helsdingen.

3.4 Cultuurhistorisch beleidskader

De Nota Cultuurhistorie van 2004 bevatte de zogenaamde gele vlekkenkaart met daarop de gebieden waar een cultuurhistorische analyse (CHA) vereist is bij ontwikkelingen die een bestemmingsplanwijziging behoeven. De Hollandsche IJssel behoort tot de gebieden die op deze kaart is aangemerkt.

Deze kaart heft als opvolger de historische Lintenvisie Gouda die per 1 januari 2022 in werking is getreden. Doel van de nota is het veiligstellen van de kernwaarden van de linten door dit te verankeren in beleid. Bij vragen naar aanpassingen en transformatie wordt aangestuurd op kwaliteit. De

nota wil loslaten waar het kan en beschermen waar dat nodig is. Door in te zetten op het behoud van linten wil men versnippering in het beleid tegengaan.

Een historisch lint is een langgerekte structuur die tot de historische hoofdinfrastructuur van Gouda wordt gerekend. Er zijn weglinten (zoals de dijk) en waterlinten (rivier, kanaal, wetering). Een lint is nooit enkel één lijn. Het is altijd een ensemble van weg, bebouwing, watergangen, groen en civiele werken.

De onderzoekslocatie is ingeklemd tussen twee linten:

- het weglint van de Goejanvervelledijk (rivierdijk met een regionale en hoofd fietsroute)
- het waterlint van de Hollandsche IJssel (rivier met transportfunctie en recreatieve functie)

Beide linten vormen een eenheid, een zogenaamde lintzone. Een lintzone is een onlosmakelijke eenheid. De lintzone nabij de onderzoekslocatie bestaat uit de rivier met (zomer- en winter)dijken, uiterwaarden en wielen (historische dijkdoorbraken). Onlosmakelijke architectonische onderdelen behoren tot de kernwaarden van een zone evenals de bodem en het bodemarchief. Een lintzone is een samenhangend geheel van drie ruimtelijke dimensies (ruimtelijke lagen) plus de factor tijd (tijdslagen). De zones krijgen hun betekenis en hun begrenzing vanuit de duiding van boven- en ondergrondse, cultuurhistorische en landschappelijke waarden. De linten vormen de lijnen in stad en land en de lintzones vormen landschappelijke en stedenbouwkundige vlakken.

De lintzone Hollandsche IJssel bestaat naast het waterlint Hollandsche IJssel uit het weglint Goejanvervelledijk. De invloedssfeer strekt zich uit van het gebied ten noorden van de dijk tot en met de dijk aan de zuidzijde (N228) en omvat ook de bermen, beplanting, plantsoenen en de polders ten zuiden van de dijk.²

3.4 Archeologie

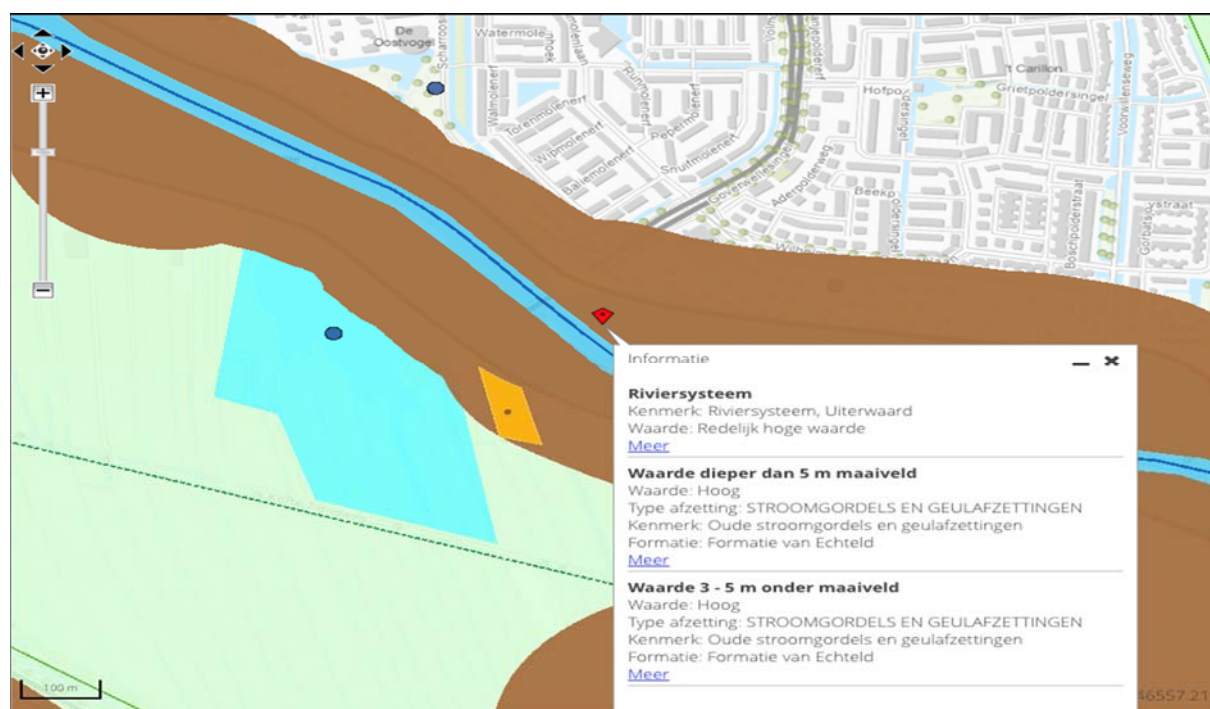
Archeologische verwachtingswaarde van het Rijk

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft in 2008 de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW3) opgesteld en in 2014 de Archeologische Monumentkaart. Op beide kaarten wordt het onderzoeksgebied gewaardeerd met een lage trefkans op archeologisch materiaal.

Archeologische verwachtingswaarde van de provincie

De provincie Zuid-Holland waardeert de omgeving van Goejanvervelledijk 56-62 als een archeologisch waardevolle zone. In zowel de laag tussen 3 en 5 meter onder maaiveld als de laag dieper dan 5 meter onder maaiveld is er aldus de provinciale cultuurhistorische atlas een hoge kans op de aanwezigheid van sedimentaire afzetting van oude stroomgordels en geulafzettingen uit de periode van de Formatie van Echteld.

² Lintenvisie bijlage 6. Merkwaardig is dat de lintenzone zich volgens deze definitie uitstrekt tot het grondgebied van de gemeente Krimpenerwaard.

Archeologisch waardevolle zones op de cultuurhistorische atlas van de provincie Zuid-Holland. Beide lagen (tussen 3 en 5 meter en beneden 5 meter onder maaiveld) zijn hoog gewaardeerd.

Bron: https://pzh.b3p.nl/viewer/app/Cultuur_historische_atlas

Diepteklasse	Afzetting	Verwachtingswaarde
Maaiveld / oppervlak	Noord: Jonge komafzetting Zuid: Veen	Laag tot zeer laag (zowel noord als zuid)
0 – 3 m. onder maaiveld	Komafzetting met veen	Geen of laag
3 – 5 m. onder maaiveld	Oude stroomgordel en komafzetting	Hoog
Dieper dan 5 m. onder maaiveld	Oude stroomgordel en komafzetting	Hoog
Ruim dieper dan 5 m. onder maaiveld	Komafzetting met veen	Geen of laag

Tabel 1: Archeologische verwachtingen per diepteklasse. Bron: https://pzh.b3p.nl/viewer/app/Cultuur_historische_atlas

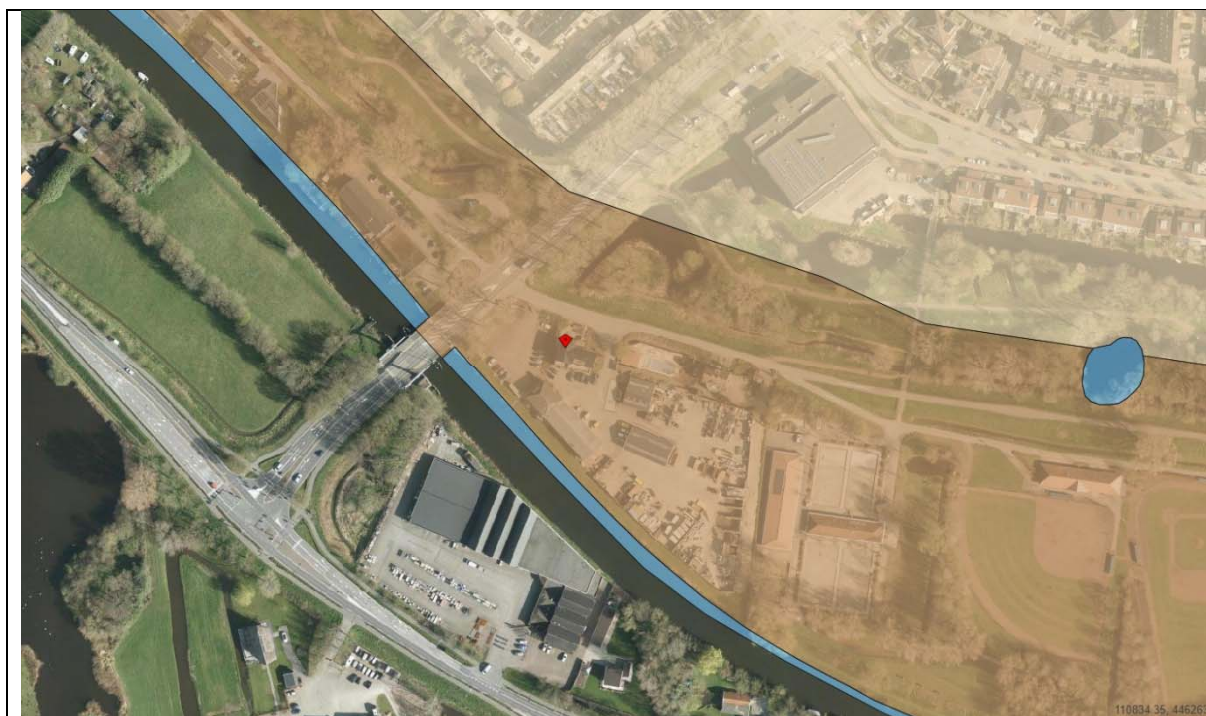
Hierbij dient de kanttekening te worden gemaakt dat het bedrijfsterrein van de firma Van Ooijen tussen de dijk en de oever is opgehoogd, waarschijnlijk teneinde het oppervlak te vergroten. Kunstmatige verhogingen daarentegen zijn niet meegenomen in de kaartbeelden van de provincie Zuid-Holland.

Archeologische verwachtingswaarde van de gemeente

Ook op de Archeologische basiskaart van de gemeente Gouda heeft het terrein van Goejanvervelledijk 56 – 62 een hoge verwachtingswaarde. In tegenstelling met de cultuurhistorische atlas van de provincie Zuid-Holland begint de hoge verwachtingswaarde volgens de gemeente vanaf 0,5 m. onder het maaiveld. Voor projecten met een oppervlakte groter dan 100 m² waarvan de bodemverstoring ingrepen dieper reiken dan 0,5 m. onder het maaiveld moet een archeologievergunning worden aangevraagd.³

³ https://gis.gouda.nl/viewer/app/Cultuurhistorie_open, geraadpleegd op 17-11-2021.

De archeologische verwachtingswaarde van Goejanvervelledijk 56 – 62 is niet opgenomen in het bestemmingplan; de dubbelbestemming ‘Archeologie’ is hier niet van toepassing.⁴

*De archeologische basiskaart van de gemeente Gouda. Het gebied heeft een hoge archeologische verwachtingswaarde.
Bron: https://gis.gouda.nl/viewer/app/Cultuurhistorie_open*

Samenvattend kan gezegd worden dat er enige discrepantie bestaat in de verwachtingswaarde voor archeologisch materiaal in het onderzoeksgebied, toegekend door het Rijk, de provincie en de gemeente. Het Rijk kent feitelijk geen verwachtingswaarde toe. De provincie kent een lage verwachtingswaarde toe in de laag tot en met drie meter onder maaiveld maar stelt daartegenover dat in de lagen 3 tot 5 meter onder maaiveld en beneden 5 meter onder maaiveld juist wel een grote kans bestaat op archeologische vondsten. De gemeente gaat een stap verder door ook aan de top laag een hoge verwachtingswaarde toe te kennen. In alle gevallen gaat het om een archeologische verwachtingswaarde betreffende sedimentaire afzettingen van stroomgordels en geulafzettingen. Sporen van bewoning zijn niet aangetroffen noch worden deze verwacht. In de top laag kunnen ook veenresten worden aangetroffen.

Lokaal beleid archeologie

De Archeologische Basiskaart van de gemeente Gouda (ABK) heeft als te nemen maatregelen bij (ruimtelijke) ontwikkelingen opgenomen dat bij alle bodemversturende ingrepen groter dan 100 m² die bovendien dieper gaan dan 0,5 m beneden maaiveld een archeologievergunning nodig is. De regelgeving, aldus de ABK, is vastgelegd in de Verordening inzake monumenten en archeologie.⁵ Deze verordening is echter niet meer actief. De thans geldende Verordening van de gemeenteraad van de gemeente Gouda houdende regels omtrent fysieke leefomgeving (Verordening fysieke leefomgeving Gouda) geeft de regelgeving omtrent het archeologiebeleid.

Men zal te allen tijde rekenschap moeten nemen van het feit dat het maaiveld op het huidige bedrijventerrein kunstmatig is verhoogd.

⁴ <https://www.ruimtelijkeplannen.nl/viewer/view>, geraadpleegd op 17-11-2021.

⁵ <https://repository.officiële-overheidspublicaties.nl/CVDR/CVDR468619/1/xml/i296599.pdf>

4 GESCHIEDENIS VAN DE LOCATIE

Geologische ondergrond

Het onderzoeksgebied is gevormd door het stroomgebied van de Hollandsche IJssel met de bijbehorende en door sedimentatie gevormde stroomrug. Het onderzoeksgebied bevindt zich op de grens van het (in de prehistorie gevormde) stroomgebied van de Hollandsche IJssel en de latere (middeleeuwse) oude veenontginning.

Vroegste ontwikkeling Gouda en directe omgeving

Gouda stond vroeger bekend als Tergou, wat zoveel als stad aan de Gouwe betekent. De rivier de Gouwe is van oorsprong een natuurlijke veenafwatering die ontsprong in de buurt van Boskoop en in zuidoostelijke richting verbinding zocht met de Hollandsche IJssel. Een eerste vermelding van de Gouwe is teruggevonden in een oorkonde uit 1139.⁶

Vanaf ongeveer 1204 is Gouda een belangrijk verkeersknooppunt. Rond die tijd zijn De Goog, Woudwetering en Heimanswetering gegraven. Bedoeld als afwateringskanalen maar met een diepgang geschikt voor scheepvaart. Hierdoor werd Gouda een belangrijk knooppunt voor de scheepvaart tussen Noord-Duitsland en Vlaanderen. Op die wijze is Gouda in korte tijd een belangrijk handelscentrum kunnen worden.⁷

Vorming van het cultuurlandschap

Naar alle waarschijnlijkheid vormde de stroomruggen van de IJssel een ontginningsbasis van waaraf het land aan weerszijden van de rivier is ontgonnen en gecultiveerd. Nagenoeg alle ontginningen ten oosten van Gouda behoorden tot de parochie van Haastrecht en zijn waarschijnlijk in de elfde eeuw ontgonnen.⁸

De ontginning van het veenlandschap vond plaats via concessies die werden uitgegeven door de bisschop van Utrecht en de graaf van Holland. In de contracten, copen geheten, die werden gesloten met de zogenoemde kolonisten waren afspraken opgenomen betreffende de grootte van de percelen en de afstanden tussen de afwateringskanalen. Hierdoor ontstond het zo herkenbare slagen- of copelandschap van smalle stroken land door sloten van elkaar gescheiden. Na verloop van tijd begon het ontgonnen gebied in te klinken en te dalen door een proces van waterdrainage en oxidatie van het veen. Om de ontginning te beschermen tegen wateroverlast van het omliggende hoger gelegen veen werden kades aangelegd. Vanaf het moment dat een gebied door kades was omsloten en daarin een gereguleerd systeem van waterhuishouding bestond, afgesloten van het buitenwater, was er sprake van een polder.

Binnendijkse gebieden

De polders ten noorden en ten zuiden van de Hollandsche IJssel zijn op een vergelijkbare wijze in cultuur gebracht. De sloten die het slagenlandschap vormen, voerden het water af naar de lagergelegen rivier. Nadat door inklinking de natuurlijke waterafvoer werd bemoeilijkt, werd er een systeem van watermolens en boezems geïntroduceerd voor de waterafvoer. Het zuidelijke deel van de polder Willens, evenwijdig langs de Goejanvervelledijk, deed dienst als boezemgebied.

Buitendijkse gebieden

Het onderzoeksgebied, het bedrijfsterrein van de firma Van Ooijen, is gelegen in de uiterwaard tussen de Hollandsche IJssel (zuid) en de Goejanvervelledijk (noord). Het terrein is gelegen in de punt waar de IJssel en de Goejanvervelledijk vrijwel samenkomen.

⁶ Duizend jaar Gouda. P. A. M. Abels e.a., (Hilversum 2002), pag. 16

⁷ De kleine geschiedenis van het groene hart, deel 16 Verkeer en Vervoer, Jan van Es, pag. 13/14

⁸ Duizend jaar Gouda. P. A. M. Abels e.a., (Hilversum 2002), pag. 17

De aanleg van de dijk vond plaats op stroomruggen en kleiafzettingen langs de rivieroever. Omdat de rivier haar bedding in de loop van de tijd heeft verlegd, waren de afstanden tussen de dijk en de IJssel niet overal hetzelfde, waardoor op sommige punten en soms over niet geringe afstanden de dijk relatief ver van de rivier ligt. Daardoor ontstonden uiterwaarden van verschillende breedte. Op die locaties zijn zomerdijken aangebracht om extra bescherming tegen het water te bieden.

Polderkaart uit 1615 van het hoogheemraadschap Rijnland. Duidelijk zichtbaar is het onregelmatige verloop van de Goejanvervelledijk aan de noordoever van de IJssel.

Bron: Hoogheemraadschap Rijnland B. Fz:n van Berckenrode en F. Bz: van Berckenrode: Kaart van het hoogheemraadschap van Rijnland: Gouda 1615. Inv.nr. A-4082.

Tevens duidelijk zichtbaar in het kaartbeeld hierboven is de versnippering van de zomerdijk. Ten noorden van Haastrecht bij 't Lant Steijn zien we een relatief langgerekt gebied bezuiden de Goejanvervelledijk voorzien van een zomerdijk. Westelijk hiervan is tussen twee afwateringen nog een zomerdijk geplaatst. Onder de Willens Polder is aan de oostzijde, daar waar de dijk het verst van de IJssel is gelegen, een klein, vrijwel rechthoekig stuk land beschermd door een zomerdijk. Westelijk hiervan is een driehoekig stuk land achter een zomerdijk. Direct ten westen hiervan, in de blauwe cirkel is thans Van Ooijen gevestigd.

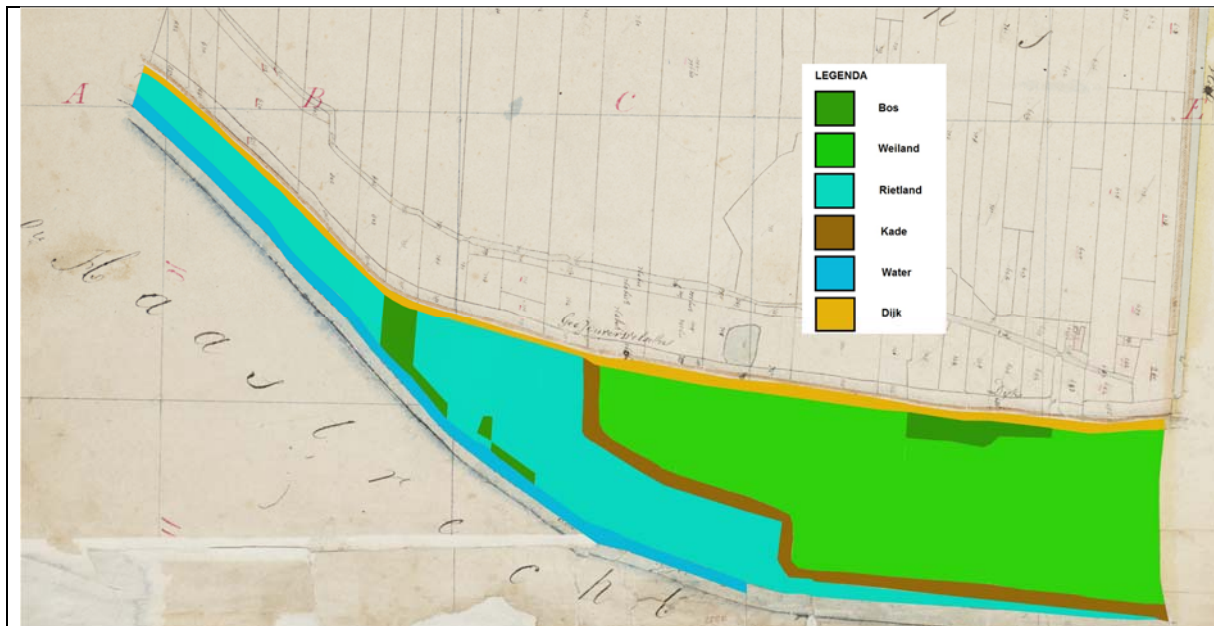
Als tussen 1811 en 1832 het kadaster wordt geïnstitutionaliseerd en het Nederlands grondgebied wordt gekarteerd, zien we het volgende beeld betreffende het onderzoeksgebied, wederom blauw omcirkeld met daarboven de Willens Polder. Een aantal zaken springen in het oog. Ten eerste de zeer geringe bebouwing. Binnendijs zijn in dit kaartbeeld maar een tweetal gebouwen weergegeven. Bebouwing aan de Tiendweg is frequenter. Een ander in het oog springend gegeven zijn de drie vandaag de dag nog aanwezige wielen aan de noordzijde van de Goejanvervelledijk. Wielen zijn de waterplassen die achterblijven in het landschap waar ooit de dijk is doorgebroken.

Uitsnede uit de kadastrale overzichtskaart van Gouda. Het onderzoeksgebied bevindt zich in sectie K.
Bron: Beeldbank van de RCE, bewerkt door Bureau Helddingen.

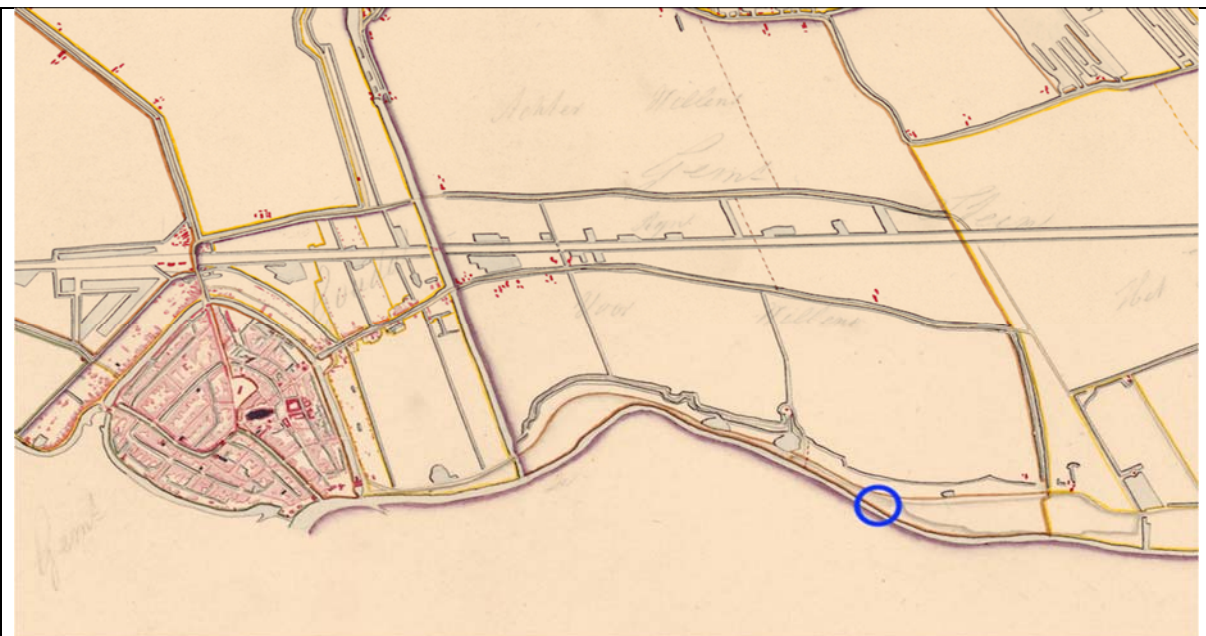
Uitsnede uit de kadastrale minuut 1811-1832.
Bron: Beeldbank van de RCE.

Uitsnede uit de kadastrale minuut 1811-1832.

Bron: Beeldbank van de RCE, bewerkt door Bureau Helsdingen.

Invulling van bovenstaande kaart waarin het grondgebruik omstreeks 1811-1832 is aangegeven. Het onderzoeksgebied ligt buitendijks en is niet voorzien van een zomerdijk. Het land is als rietland in gebruik. De gronden die zijn beschermd door de kade /zomerdijk, zijn in gebruik als weiland. De gronden in de uiterwaard werden doorgaans gebruikt voor de verbouw van riet en kaphout en andere gewassen die beter bestand zijn tegen het water. Het grondgebruik in de uiterwaard waar het onderzoeksgebied gevestigd is bestond vooral uit rietland en wat stroken met boomgaarden.

Kaart met gemeentegrenzen uit 1860. De kaart is samengesteld op basis van kadastrale minuuts uit 1859.

Bron: Hoogbeemraadschap Rijnland: A.G. Hessels: Kaart van de gemeenten van Bodegraven ged.k, Lange Ruige Weide ged.k, Hekendorp ged, Sluipwijk, Stein & Willens, Gouda ged.k, Broek ged.k en Reenwijk, gelegen in de provincie Zuid-Holland uitmakende het XIe district van het hoogbeemraadschap van Rynland, 1860. Inv. nr. B-0001_11

In het beeld hierboven is wederom de locatie van het huidige bedrijfsterrein van de firma Van Ooijen blauw omcirkeld. Wat in dit kaartbeeld opvalt, is dat de zomerdijk oostelijk van het onderzoeksgebied nu doorlopend is en in feite de drie losse omdijkte gebieden uit het kaartbeeld van 1615 behelst.

Uit andere kaartbeelden komt een meer gedetailleerd beeld naar voren over de zomerdijk. Daarin is vaak ook het reliëf aangegeven van terrein en zomerdijk.

1844. Bron: *Archief van het hoogheemraadschap van Rijnland*. Detail van kaart inv.nr. B-1844_42

Hier hetzelfde beeld met dezelfde vorm van de zomerdijk als op de eerdere kaarten. Door de arcering is ook duidelijk gemaakt dat het hier gaat om een verhoogd aangelegde kade. Hier zijn ook de afzonderlijke perceelsgrenzen aangegeven. Daarbij valt op dat het binnendijkse slotenpatroon zich buitendijks voortzette. Dat is een aanwijzing dat de dijk is aangelegd nadat de ontginning en de verkaveling plaats vond. In de historische geografie wordt dit oudhoevig land genoemd. Door industrialisatie en natuurontwikkeling komt dit maar weinig meer voor. Ook hier ter plaatse is dit fenomeen vergraven.

1844. Bron: Archief van het hoogheemraadschap van Rijnland. Detail van kaart inv.nr. P.-0296.

Bovenstaande kaart toont in grote lijnen hetzelfde beeld. Interessant is dat er met potlood informatie is toegevoegd. Langs de IJssel staat het jaagpad aangegeven. Langs de zomerdijk staat: “groo-
tendeels weg”.

De strook langs de IJssel was gedurende vele eeuwen in gebruik als jaagpad. Een jaagpad dient om een paard over te laten lopen die een trekschuit trekt. Door heel Nederland, met name in Zuid-Holland was een uitgebreid netwerk van trekschuiten. De trekschuit vormde in de 18de en 19de eeuw een belangrijke vorm van personenvervoer en werd verdrongen door de aanleg van de spoorwegen. Om goed te functioneren moet een jaagpad altijd vlak langs het water liggen. Ook mogen er geen obstakels zijn tussen het jaagpad en het water, anders komt de lijn in het gedrang.

De zomerdijk is op enig moment hersteld en doorgetrokken tot aan de plaats waar nu de Goverwellebrug ligt. Wanneer dat is gedaan is niet exact bekend, maar dat zal zijn gedaan toen hier buitendijkse bebouwing ontstond. Op deze bebouwing zal in de volgende paragraaf worden ingegaan.

Stedebouwkundige structuur en bebouwing

Wat uit bovenstaande kaartbeelden naar voren komt is dat bebouwing in feite mondjesmaat plaatsvond in het gebied en overwegend binnendijks, dat wil zeggen aan noordelijke zijde van de Goejanvervelledijk. Dit was op zich standaard gebruik ook in andere delen van het land. Boerenbedrijven werden binnendijks gesticht ter bescherming tegen de gevaren van de rivier. De gronden in de uiterwaarden buitendijks werden doorgaans gebruikt voor onder andere de verbouw van riet en hakhout, gewassen die minder gevoelig waren voor overstroming.

Het kaartbeeld uit 1615 laat zien dat binnendijkse lintbebouwing voornamelijk plaats vond in Haastrecht bezuiden de IJssel en Steijn aan de noordoever van de IJssel. Dit beeld zal lange tijd ongewijzigd blijven.

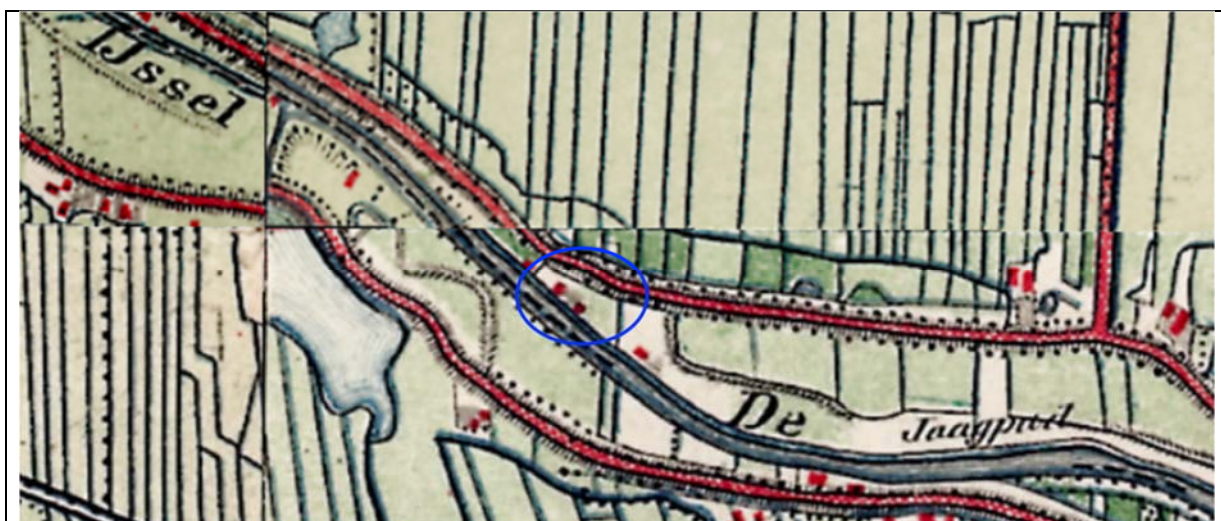
Ook uit de uitsnede van de kadastrale minuut hierboven blijkt dat er in en rondom het onderzoeksgebied in de periode 1811 – 1832 geen bebouwing is waargenomen.

De Steinsedijk ten oosten van het onderzoeksgebied was een ontginningsbasis. Dat betekent dat daar de boerderijen vanaf de ontginningstijd werden gebouwd op de koppen van de kavels. Hetzelfde geldt voor de bebouwing aan de zuidzijde van de IJssel in de polder Beneden Haastrecht. De karakteristieke bouwwijze bij beide dijken betreft hallenhuisboerderijen met de nok evenwijdig aan de kavelrichting en met de voorgevel gericht naar de dijk. De boerderijen staan aan de voet van de dijk. De afstand tot de dijk kan variëren. De kenmerkende en traditionele bouwwijze wijzigt in de loop van de tijd maar weinig. In het verleden waren het kleine boerderijen met laag aflopende daken en lage zijgevels. De boerderijen werden gaandeweg groter en hoger en met hogere zijgevels. De kenmerken als nokrichting, rechthoekige plattegrond, en de bundeling van wonen (in het voorhuis) en werken (dieren en oogstberging in het achterhuis) onder één dak blijven echter gedurende vele eeuwen ongewijzigd. De boerderijen bevinden zich op regelmatige afstanden die zijn ingegeven door de oorspronkelijke bedrijfsgrootte die tijdens de ontginning is bepaald. Gedurende de laatste ca. 100 jaar heeft verdichting plaats gevonden met andersoortige, niet-agrarische bebouwing. Het onderzoeksgebied grenst aan de polder Willens en hier is een andere bebouwingsstructuur. Hier was de noordelijke IJsseldijk geen ontginningsbasis, maar de ontginningsbasis is op een andere plaats te vinden. De polder is opgedeeld in drie stroken (Voor-Willens, Middel-Willens en Achter-Willens) en deze zijn gescheiden door de Voorwillenseweg (vroeger ‘Grindweg’) en de Achterwillenseweg (vroeger ‘Tiendweg’). Langs deze wegen was de agrarische bebouwing te vinden. Deze afwijkende ontginningsstructuur is goed denkbaar omdat meer naar het westen de oeverwallen lager waren dan in Het Land van Stein. Daarom werd een ontginningsbasis niet gepland bij de rivier, maar deze werd gezocht op de hoger gelegen de overgang van klei naar veen. Dat verklaart de afwijkende bebouwingsstructuur en het ontbreken van een boerderijenlint bij de Goejanverwelledijk. Langs de spoorlijn halverwege de polder Willens zijn bij archeologisch onderzoek huisterpen lof woonheuvels gevonden (de indicatie voor de ontginningsboerderijen) die deze hypothese ondersteunen.⁹

Uitzonderingen zijn de twee boerderijen aan de Goejanverwelledijk op de grens van de polder Willens en het land van Stein. De oostelijke boerderij is de thans nog bestaande ‘Lisa’s Hoeve’ op een restontginning die behoort tot het land van Stein. Westelijk daarvan stond een inmiddels verdwenen boerderij. Meer westelijk nog een watermolen langs de boezem op enige afstand van de dijk. Binnendijkse bebouwing langs de Goejanverwelledijk was tot aan het eerste kwart van de 20ste eeuw dus niet aanwezig. De Goejanverwelledijk is daarom geen dijklint met historische bebouwing zoals de Steinsedijk.

Hier komt in het laatste kwart van de 19^e eeuw verandering in.

⁹ W. Denslagen, Gouda, p. 58.

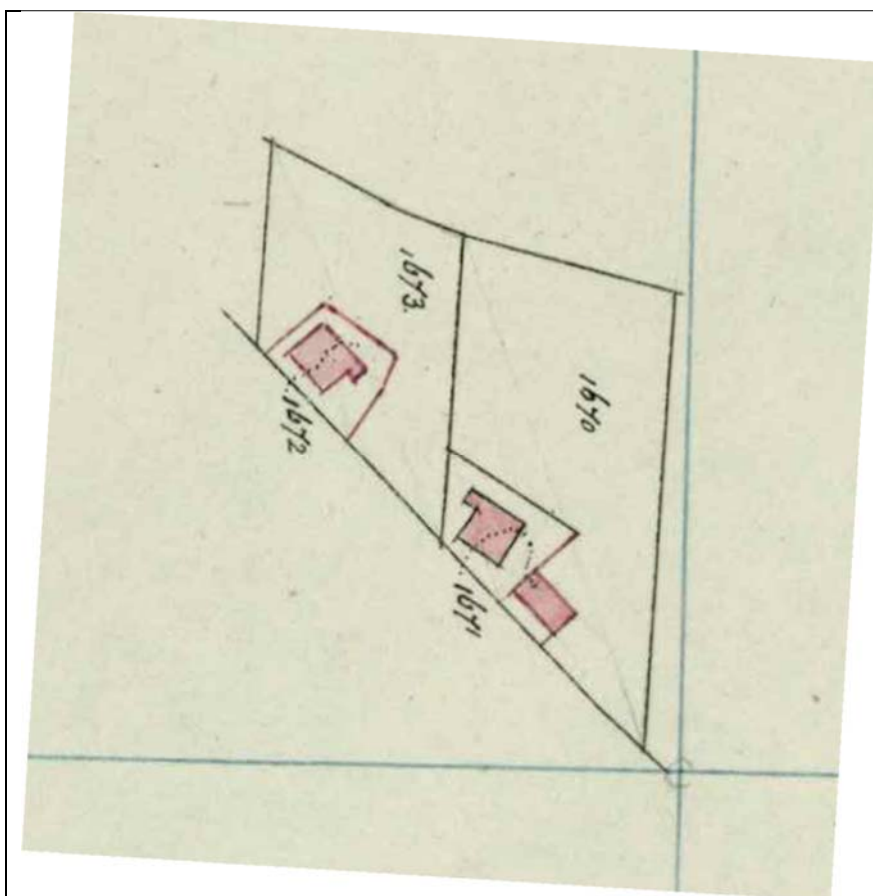

Militair Topografische kaart anno 1881.

Bron: <https://www.topotijdreis.nl>, bewerkt door Bureau Helsdingen.

In dit kaartbeeld uit 1881 zien we voor het eerst buitendijkse bebouwing ten zuiden van de Willens Polder. Ook zien we hier een eerste vermelding van het jaagpad, dat de stroomrug van de Hollandse IJssel volgt.

Kadastraal archiefonderzoek heeft uitgewezen dat de eerste bebouwing hier ontstond in 1871 en dat dit beeld van bebouwing min of meer gehandhaafd blijft tot de huidige periode.

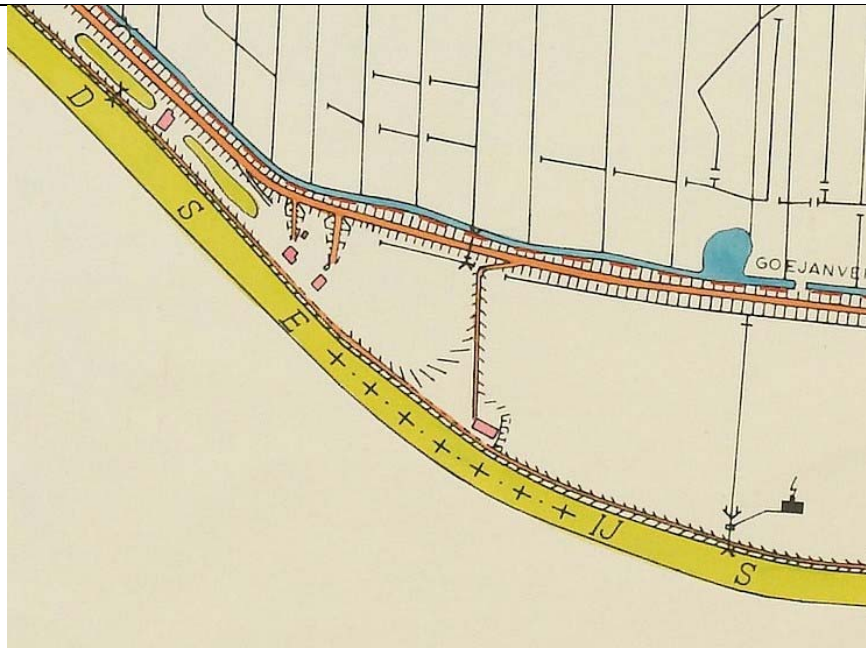

Kadastrale hulpkaart anno 1871. De rechte, schuine lijn is de rivieroever.

In dit kaartbeeld zijn drie objecten aan de rivieroever zichtbaar. Dit zullen geen woonhuizen zijn geweest omdat zo dicht op het water, buitendijks overstromingsgevaar een reële risicofactor was. Zoals eerder gesteld vond bewoning doorgaans aan de winterdijk plaats dan wel binnendijks in de polder.

Dit kaartbeeld blijft grotendeels gehandhaafd op wat kleine aanpassingen na.

Bron: Kadaster Archiefviewer 2.0

Kaart van de polder Willens met gemeentegrenzen en poldergrenzen uit 1962.

Op deze kaart zijn op de onderzoekslocatie twee gebouwen te zien aan de rivierzijde, elk met een eigen oprit naar de Goejanvervelledijk. Aan de oostzijde zijn hoogteverschillen in het terrein aangegeven. De zomerdijk is herkenbaar langs vrijwel de gehele rivieroever.

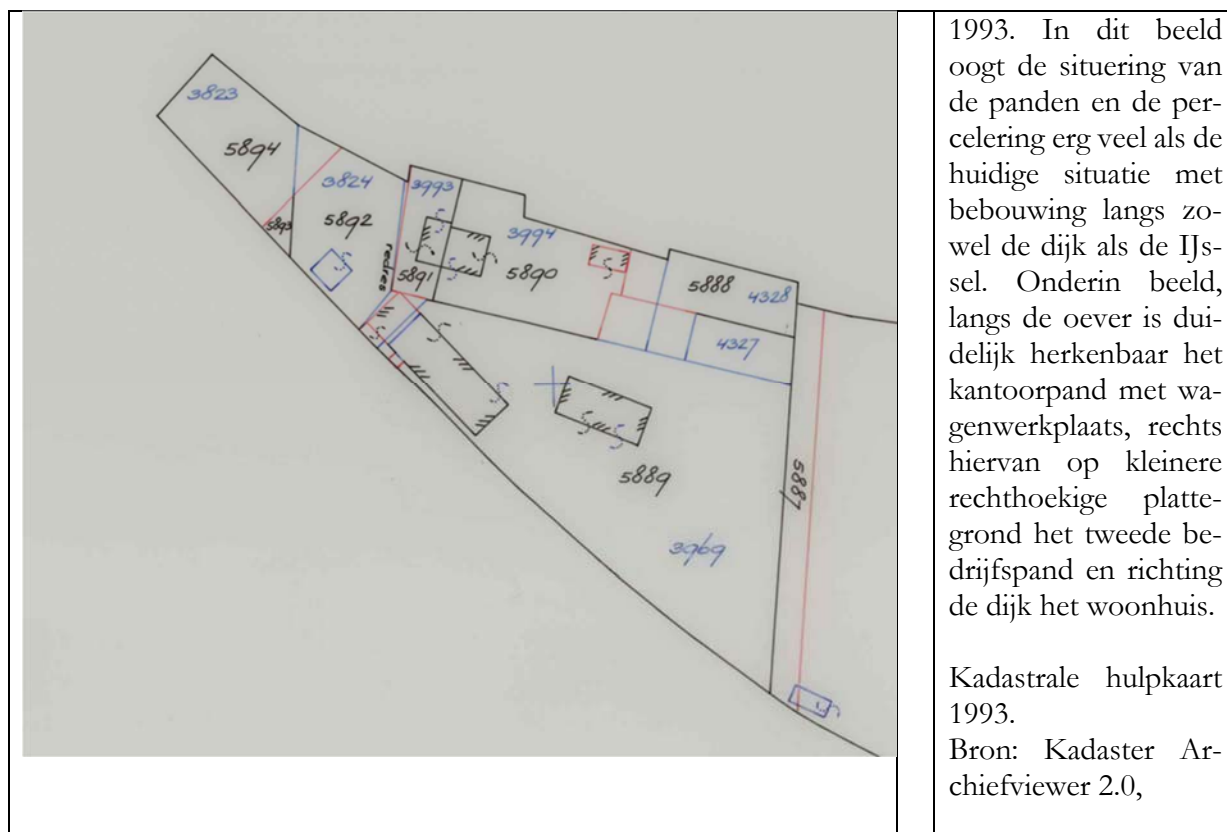
Bron: Hoogheemraadschap Rijnland: Inv. nr. P-0351

Kadastrale hulpkaart anno 1963. De rechte, schuine lijn is de rivieroever.

In dit kaartbeeld uit 1963 zien we weinig verandering in de bebouwing. Wel zien we een bundeling van percelen.

Bron: Kadaster Archiefviewer 2.0..

1993. In dit beeld oogt de situering van de panden en de percelering erg veel als de huidige situatie met bebouwing langs zowel de dijk als de IJssel. Onderin beeld, langs de oever is duidelijk herkenbaar het kantoorpand met wagenwerkplaats, rechts hiervan op kleinere rechthoekige plattegrond het tweede bedrijfspand en richting de dijk het woonhuis.

Kadastrale hulpkaart 1993.

Bron: Kadaster Archiefviewer 2.0,

Samenvattend kan globaal gesteld worden dat in de periode tussen de elfde en dertiende eeuw Gouda is ontstaan en de veengebieden daaromheen vanaf onder andere de Hollandsche IJssel oevers zijn ontgonnen en ingepolderd. Archeologisch onderzoek schetst het beeld dat de gebieden ten oosten van Gouda, dus ook de Willens Polder in de elfde eeuw zijn ontgonnen.

De ontginning, de historisch geografische structuur en het bebouwingspatroon hangen met elkaar samen.

De eerste bewoning vond vooral binnendijs plaats en de eerste lintbebouwing is terug te vinden langs de beide oevers ter hoogte van Haastrecht. In het onderzoeksgebied zijn uit die periode geen sporen van bebouwing gevonden. De archeologische verwachtingskaarten van zowel de provincie als de gemeente Gouda maken alleen melding van sedimentaire rivierafzettingen. Archiefonderzoek heeft uitgewezen dat de eerste bebouwing terug te vinden is eind 19^e eeuw. Vanaf dat moment zijn er hoogstwaarschijnlijk onafgebroken economische activiteiten ontplooid binnen het onderzoeksgebied, langs de rivieroever. Pas in de tweede helft van de 20ste eeuw worden er woonfuncties aan het onderzoeksgebied toegevoegd aan de Goejanverwelledijk, buitendijs.

Dit maakt het onderzoeksgebied, het bedrijfsterrein van de firma Van Ooijen tot de laatste ontwikkeling van het historisch cultuurlandschap ontgonnen in de elfde eeuw, voor de aanleg van de wijk Goverwelle in de jaren '80 en '90 van de vorige eeuw. Het is tevens een van de weinige voorbeelden van historische industriële ontplooiing langs de IJssel onder de Willens Polder. Industriële ontwikkeling en de ontplooiing van economische activiteiten langs de IJssel vond meer in westelijke richting plaats. Dit plaatst het bedrijfsterrein van de firma Van Ooijen min of meer aan het begin van de industriële zone.

5 WAARDERING AANWEZIGE ELEMENTEN

5.1 *Archeologische verwachting*

De verwachting van het doen van archeologische vondsten is in het onderzoeksgebied hoog ingeschat. Het gaat hier dan met name om sedimentaire archeologische vondsten uit de periode van de Formatie van Echteld, in de vorm van afzetting van oude stroomgordels en geulafzettingen. Het is niet te verwachten dat er archeologisch vondstmateriaal in de bodem aanwezig is dat verband houdt met bewoningsgeschiedenis van dit gebied van rond of voor de ontginning.

5.2 *Cultuurhistorische waarden*

In dit rapport zijn een aantal cultuurhistorisch waardevolle elementen in kaart gebracht. In de historische geografie en landschapsgeschiedenis wordt vaak gesproken over “lijnen,” “punten,” en “vlakken” in het landschap. In en rondom het gebied van de Goejanvervelledijk 56 – 62 zijn een aantal zeer herkenbare lijnen in het landschap aanwezig; de lijn die de Goejanvervelledijk volgt, de lijn van de IJsseloever en de stroomrug waarover het jaagpad loopt en de zomerdijk die door de uiterwaard kronkelt. Wij hebben deze lijnen en de hoogteverschillen tussen deze lijnen een hoge cultuurhistorische waarde toegekend. Deze lijnen zijn direct verbonden met de ontstaansgeschiedenis van dit gebied en al eeuwenlang zichtbare landschapselementen.

Een belangrijk vlak dat wij hebben herkend is het bedrijfsterrein van de firma Van Ooijen zelf, het vlak of plateau tussen de dijk en de oever. Dit vlak benadrukt de hoogteverschillen van de dijk en de stroomrug, van de lijnen in het landschap. Naast een verbinding tussen de dijk en de oever vormt dit vlak ook een verbinding in de tijd. Het slaat een brug tussen het oude cultuurlandschap en het contemporaine stedelijk landschap. Daarnaast is dit vlak kunstmatig opgehoogd, maar onder die kunstmatige verhoging is de cultuurhistorische uiterwaard nog aanwezig. Vanwege de relatieve verstoring hebben wij dit vlak een positieve cultuurhistorische waarde toegekend.

Dan is er een punt in het onderzoeksgebied aanwezig dat wij eveneens een positieve cultuurhistorische waarde hebben toegekend. Het gaat hier om het pand Goejanvervelledijk 56 – 58. Dit object is aangelegd aan het begin van de tweede helft van de 20ste eeuw. Dit pand is hier gevestigd vóór de aanleg van Goverwelle. De industriële functie op deze locatie, het ontwikkelen van economische activiteiten op deze plek en de uitbreidingen van de firma Van Ooijen kunnen worden beschouwd als de laatste ruimtelijke ontwikkelingen van het historische cultuurlandschap. Dit object of punt in het landschap vormt daarmee fysiek de laatste fase van de cultuurhistorische ontwikkeling van het landschap vóór de urbane ontwikkeling van Gouda Goverwelle.

Hierbij dient de kanttekening te worden geplaatst dat wij in dit geval een positieve cultuurhistorische waarde hebben toegekend aan elementen die op zich niet waardevol zijn in fysieke zin maar wel voor hetgeen zij representeren. Het pand dat wij een positieve waarde toekennen is niet onlosmakelijk verbonden met het gebied of de omgevingsgeschiedenis. Wel vormt het een onderdeel van de historische ruimtelijke ontwikkeling en verdient het als zodanig een positieve waardering. Het vlak tussen de dijk en de oever, het kunstmatig verhoogde maaiveld geniet volgens ons een positieve waarde omdat het de hoogteverschillen van en tussen de dijk en de oever benadrukt. Het heeft een positieve waarde omdat het ligt op het snijvlak van de oude cultuurhistorische landschappelijke ontwikkeling en de moderne urbane ontwikkeling.

De volgende paragraaf geeft deze elementen weer in een kaartbeeld. De kleur blauw wordt gebruikt om de cultuurhistorisch hoogwaardige elementen aan te duiden, de kleur groen wordt gebruikt voor de elementen met een positieve waarde en uiteindelijk de kleur geel voor de elementen die wij een geringe of geheel ontbrekende cultuurhistorische waarde toekennen. Wij baseren ons voor deze schakering op de richtlijnen voor het bouwhistorisch onderzoek van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, vastgesteld in 2009.

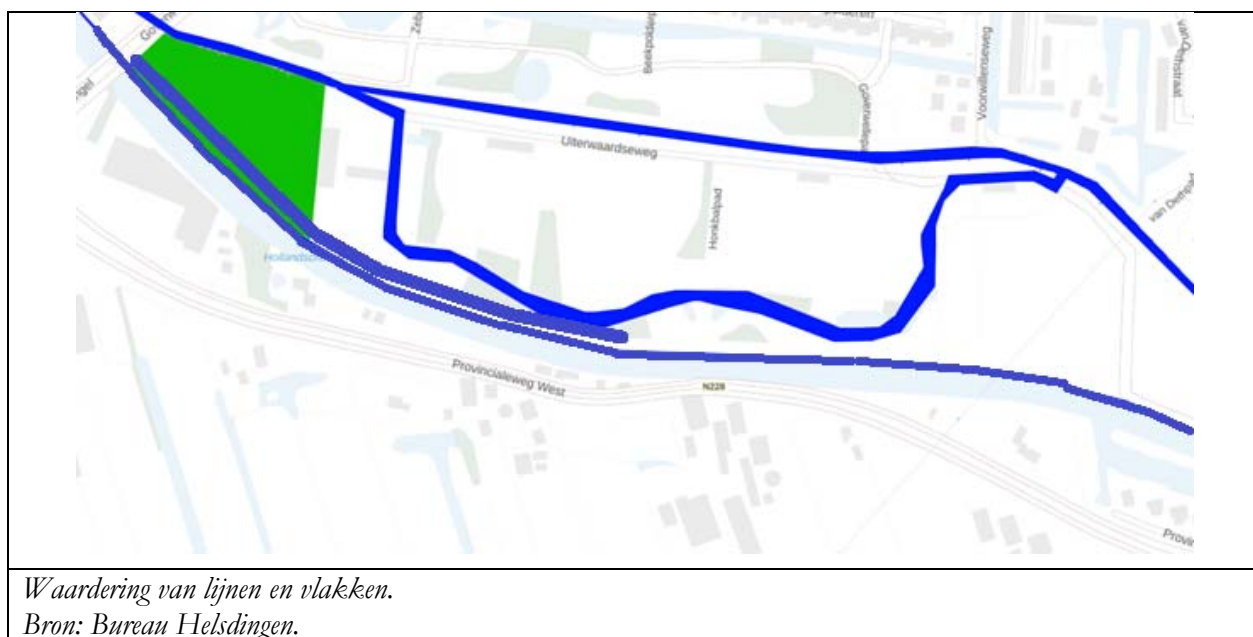
5.3 Aanbevelingen op grond van de aanwezige waarden

De belangrijkste elementen die enerzijds bescherming verdienen maar anderzijds ook benadrukt dienen te worden zijn de lijnen van de Goejanvervelledijk, de zomerdijk en het jaagpad langs de oever. Deze lijnen zijn onlosmakelijk verbonden met de ontstaansgeschiedenis van enerzijds het natuurlandschap (de rivier) en het cultuurlandschap (de dijken, uiterwaarden en het achterliggende polderlandschap). Deze lijnen zijn lang niet overal goed zichtbaar. Iedere ontwikkeling die deze lijnen en de hoogteverschillen daartussen benadrukt en accentueert achten wij als positief. Evenzo als wij de ontwikkelingen die het weidse karakter van de uiterwaard en de achterliggende Krimperwaard benadrukken positief achten.

5.4 Waardestelling weergegeven in plattegronden

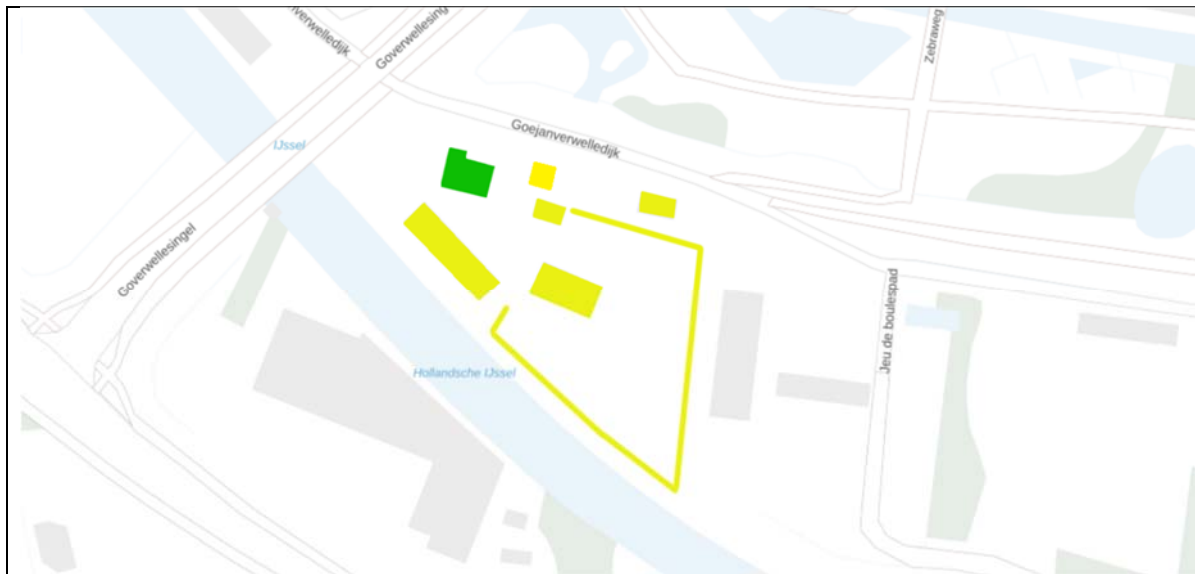
Hieronder is aangegeven hoe de onderdelen van het onderzoeksgebied worden gewaardeerd. Bij de waardering is rekening gehouden met de ouderdom, de cultuurhistorische waarde en de herkenbaarheid van de ontwikkeling van het landschap en de landschapsgeschiedenis. De waardering wordt uitgedrukt in drie categorieën:

- Categorie 1; Hoge cultuurhistorische waarden, deze zijn van cruciaal belang voor de structuur en/ of de betekenis van het object of gebied.
- Categorie 2; Positieve cultuurhistorische waarden, deze zijn van belang voor de structuur en/ of de betekenis van het object of gebied.
- Categorie 3; Indifferente cultuurhistorische waarden, deze zijn van relatief weinig belang voor de structuur en/ of de betekenis van het object of gebied.

In het blauw zijn gemarkeerd de Goejanvervelledijk (winterdijk), de zomerdijk en het jaagpad/stroomrug langs de oever van de Hollandsche IJssel. Deze landschappelijke elementen hebben wij een hoge cultuurhistorische waarde toegekend.

Een positieve cultuurhistorische waarde hebben wij toegekend aan het vlak tussen de Goejanverwelledijk en de IJsseloever.

Waardering van punten in het landschap.

Bron: Bureau Helsdingen.

In dit laatste kaartje zien we groen gemarkeerd het object Goejanverwelledijk 56 – 58, die wij een positieve cultuurhistorische waarde hebben toegekend als verbindingspunt tussen de ontwikkeling van het cultuurhistorisch landschap en het contemporaine urbane landschap van Gouda Govenwelle en als laatste ruimtelijke ontwikkeling van de cultuurhistorische ontwikkeling van dit gebied vóór de komst van het urbane landschap.

6 BRONNEN

Literatuur

- Abels, P.A.M., red. *Duizend Jaar Gouda; Een stadsgeschiedenis*. Hilversum: Verloren, 2002.
- Es, Jan van. *De Kleine Geschiedenis van het Groene Hart; Deel 16: Verkeer en Vervoer*. Zwolle: WBOOKS, 2010.
- Gelderen - Kasbergen, E. van. *Herinneringen rondom de Hollandsche IJssel; van de Stormpolder tot Gouda en van Gouda tot Kralingseveer*. Capelle aan den IJssel, z.j.
- Hendriks, Leo, en Jan van der Hoeve. *Richtlijnen Bouwhistorisch Onderzoek*. 's-Gravenhage: Rijksgebouwendienst en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2009.
- Hoogendoorn, H. *De mythe van het Groene Hart*. z.p.: Stichting Groene Hart, 2006.
- Kölker, A.J. *Haastrecht; hoofdstukken uit het ontstaan en de ontwikkeling van 'die stede ende Landen van Haestregt' tot het begin van de 19e eeuw*. Dordrecht, Historische Vereniging Holland 1974.
- Riet, A. van 't. *De Kleine Geschiedenis van het Groene Hart; Deel 3: Nijverheid*. Zwolle: WBOOKS, 2010.
- Ven, G.P. van de. *Mensen in een waard vol wind en water; de geschiedenis van de waterbuishouding in de Krimpenervaard*. Hilversum: Verloren, 2004.
- Weidema, W.J. e.a. *Waarden van Zuid-Holland*. Rotterdam: Stichting het Zuid-Hollands Landschap, 1974.

Websites

- gis.gouda.nl
- kadastralekaart.com
- lokaleregelgeving.overheid.nl
- maps.google.com
- pzh.b3p.nl
- repository.officiële-overheidspublicaties.nl
- ruimtelijkeplannen.nl
- www.rijnland.net (digitale toegang tot de archieven en collecties van het Hoogheemraadschap van Rijnland)

Afbeeldingen en tekeningen zonder bronvermelding zijn afkomstig van Bureau Helsdingen.